

PREFERENCJE MUZYCZNE UCZNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ

Uczniowie z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności intelektualnej wymagają kontynuacji aktywizujących działań w obszarze muzyki w codziennej praktyce pedagogicznej szkoły. Okazuje się, że w rzeczywistości postulat ten nie zawsze jest realizowany na dostatecznie wysokim poziomie i wymaga w związku z tym wzmoczonych wysiłków nauczycieli. To właśnie w warunkach pracy szkoły uczniowie ci mają najlepsze i wszechstronne podstawy do wdrażania powszechności w kontakcie z muzyką, kompleksowości oddziaływań w sferze doświadczeń i przeżyć, wczesnego rozpoznania zakresu zainteresowań muzycznych oraz ciągłości oddziaływań ukierunkowanych na rozwój pasji i talentu muzycznego.

W artykule podjęto analizę oceny preferencji muzycznych uczniów z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności intelektualnej z województwa mazowieckiego i wielkopolskiego. Badania potwierdziły prawdziwość hipotezy, że im więcej cech charakterystycznych dla akceptacji form muzyki w warunkach szkolnych mają uczniowie, tym wyższy stopień nasilonej aktywności i zainteresowania ujawniają udziałem w różnych formach muzycznych. Okazuje się, że koncepcja wykorzystania w szkole wzmoczonego i postępowego kontaktu na co dzień z muzyką może mieć charakter dalekosiężnego, rozwojowego i nowatorskiego podejścia w całym procesie wzbogacania terapii i aktywizacji uczniów. Jak próbowano wykazać, taki ożywiony, ukierunkowany profesjonalnie kontakt pozwala m.in. na uzyskanie dodatkowych informacji niezbędnych do dokonania oceny ucznia; ustalenia optymalnego modelu wspomagania wzajemnych relacji między nauczycielem, rodzicami, środowiskiem a uczniem; opracowania indywidualnego programu pracy terapeutycznej w adaptacji społecznej; skutecznego wzmocnienia procesu usamodzielniania się ucznia i efektywnego podwyższania poziomu włączenia w obszarze uprawiania przez niego muzyki, jej interpretacji oraz akceptacji pomysłów w wykorzystaniu do poprawy jakości życia i nauki szkolnej.

Słowa kluczowe: uczeń, umiarkowany stopień niepełnosprawności intelektualnej, muzyka, terapia

Wprowadzenie

Szkoła jest wyjątkowo korzystnym i najważniejszym miejscem edukacji uczniów z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności intelektualnej przede wszystkim ze względu na zwiększone możliwości oddziaływania na rozwój ich wrażliwości plastycznej, estetycznej, duchowej, muzycznej oraz kultury artystycznej. W praktyce pedagogicznej szkół skupiających tę grupę uczniów coraz częściej można zaobserwować występowanie nieocenionych w swym wyrazie społeczno-terapeutycznym i socjalno-adaptacyjnym inicjatyw w obszarze promocji ich aktywnego udziału w kulturze i sztuce muzycznej, teatralnej, plastycz-

nej. Coraz aktywniej szkoły skupiają swoje wysiłki na działaniach wspierających realizację skutecznej rehabilitacji społecznej, przyczyniając się do aktywizowania programu indywidualnej pracy twórczej uczniów (Kosakowski, Zaorska, 2000). W strukturze organizacyjnej większości szkół przewiduje się funkcjonowanie pracowni tematycznych, w których prowadzone są konkretne formy edukacji oparte na elementach terapii sztuką. Wśród nich występują: terapia ruchem i zajęcia sportowe, ćwiczenia ogólnousprawniające, pomoc psychologiczna, muzykoterapia, arteterapia, psychoterapia, przygotowanie do samodzielności w wykonywaniu zadań szkolnych, zajęcia choreoterapii, psychodramy, pantomimy, fizjoterapii, biblioterapii, hydroterapii, hipoterapii (Cieszyńska, Korenko, 2007; Kułakowska, Borkowska, Zychowicz, 2012; Ćwirynkało, 2011; Heipertz-Hengs, 2005; Kaczmarek, 2008; Knapik, Sacher, 2004; Patkiewicz, 2004; Sadowska, 2004).

Okazuje się, że w wybranych placówkach można odnotować dodatkowe formy pracy terapeutycznej, jak np.: zajęcia w Snoezelen, metodą Marii Montessori, ruchu rozwijającego metodą Weroniki Sherbone, metodą NPT-Bobath, zajęcia reedukacyjne, sklepik terapeutyczny, terapia przez kontakt z przyrodą, z wykorzystaniem komputera, spotkania religijne, zajęcia logopedyczne, przygotowanie do pracy w ZAZ, praktyki zawodowe w zakładach pracy, nauka języka obcego, socjoterapia, psychoedukacja, ludoterapia, silwoterapia, laseroterapia, magnetoterapia, kinezyterapia edukacyjna, światłoterapia, dogoterapia, hortiterapia (terapia ogrodnicza), logorytmika. Każdy uczeń ma prawo korzystać z proponowanych form zajęć zgodnie z przyjętym w planie rozkładem pracy indywidualnej (Auleytner, Głębicka, 2000; Dykcik, Szychowiak, 2002; Wódz, Faliszek, 2009).

Wśród podejmowanych prób aktywizowania tych uczniów dostrzega się nadal zbyt niski poziom zaawansowanego, systematycznego czynnika wspomagającego rozwój, stymulację, edukację i terapię w integracyjnej jedności z muzyką. Odnotowuje się także, że w stopniu niedostatecznym zwraca się uwagę na znane w teoretyczno-praktycznej bibliografii poglądy w obszarze zjawiska katartycznego i kompensacyjnego działania muzyki na rozwój osobowości ucznia z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności intelektualnej, a to powoduje znikomy i nieprofesjonalny poziom wykorzystywania jej w warunkach pracy szkoły. Cudowne właściwości lecznicze muzyki znane są np. w psychiatrii czy neurologii i wykorzystywane z powodzeniem w wielu krajach, także w Polsce (Natanson, 1992; Stachyra, 2012). W literaturze przedmiotu występuje nieliczny procent odniesień opisujących wyniki badań eksperymentalnych nad reakcjami fizjologicznymi w terapeutycznym kontakcie z muzyką, a i te nie dotyczą uczniów z niepełnosprawnością intelektualną, uczniów szkół specjalnych i integracyjnych (Gąsienica-Szostak, 1997; Janiszewski, 1993; Nordoff, Robbins, 2008).

W ramach organizacji zajęć szkolnych różnorodne formy kontaktu z muzyką są włączane niedostatecznie intensywnie, a czasami wręcz skrajnie fragmentarycznie. Jakość ich organizacji przebiegu oraz poziom nie zawsze odpowiadają merytorycznie oczekiwanemu wzorcowi, choć mimo tego próby takie przez uczniów są odbierane pozytywnie. Warto wspomnieć, że podczas prowadzonych badań własnych autora wśród etatowo zatrudnionych nauczycieli nie udało się potwierdzić informacji o fakcie posiadania przez nich wymaganego stopnia kwalifikacji zawodowych w zakresie prowadzenia zajęć muzycznych wykorzystujących elementy terapii muzyką.

Badania własne

Charakterystyka badanej grupy

W latach 2015–2016 w ramach badań przeprowadzono w sześciu losowo wybranych szkołach integracyjnych na terenie województwa wielkopolskiego i mazowieckiego badania zmierzające do stwierdzenia, czy i jakie preferencje muzyczne ujawniają uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym. Ogółem przebadano 80 uczniów w wieku od 14 do 20 lat (mazowieckie 40, wielkopolskie 40). W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, dzięki której zapoznano się z opiniami, upodobaniami, a przede wszystkim preferencjami muzycznymi wybranych losowo uczniów. W tym celu wykorzystano autorską ankietę złożoną z pytań dotyczących informacji ogólnych, rodzaju zainteresowań oraz form aktywności muzycznej w szkole i w domu. Przed przystąpieniem do wypełnienia ankiety respondenci zostali poinformowani o anonimowości wyników pracy oraz o tym, do jakich celów posłużą ich wypowiedzi. Niektórym uczniom, mającym trudności w samodzielnym pisaniu lub/i sformułowaniu wypowiedzi ustnych, udzielono wsparcia poprzez włączenie do badań wolontariuszy. Poproszono ich o pomoc w przeczytaniu treści pytania na głos, aby respondent miał możliwość zrozumienia, a następnie udzielenia odpowiedzi ustnej. Wypowiedzi te zostały dokładnie zacytowane przez wolontariuszy w ankiecie. Uzyskane informacje miały pozwolić na określenie stopnia identyfikowania się uczniów z muzyką, poznanie ich opinii o tym, co sądzą o roli muzyki w życiu własnym, preferowanych najbardziej formach aktywizacji muzycznej. Spośród uczestników zajęć muzycznych wyłoniono osoby z niepełnosprawnością intelektualną sprzężoną. W tabeli 1 przedstawiono wyniki opisu respondentów, u których zdiagnozowano umiarkowany stopień niepełnosprawności intelektualnej wraz z niepełnosprawnością sprzężoną: schorzeniami układu krążenia (55%, $n = 44$) oraz uszkodzeniami narządu ruchu – porażenia (26,25%, $n = 21$). Takich uczniów zarejestrowano ogółem 81,25% ($n = 65$).

Właściwości terapii muzyką w warunkach szkolnych

Ze względu na przyjęty cel badawczy cenną informację stanowiło stwierdzenie, jakiego rodzaju formy terapii w ramach istniejących pracowni tematycznych są aktualnie prowadzone w szkole. Na tym etapie gromadzenia informacji można było dostrzec, że wśród proponowanych form, jako podstawowego standardu terapeutycznego, występują zróżnicowania ilościowe, jakościowe i merytoryczne (tabela 2). Wśród wskazanych form terapii dominującymi okazały się następujące: pomoc psychologiczna – 11,25% ($n = 9$), zajęcia terapii ruchem i zajęcia sportowe – 8,75% ($n = 7$), zajęcia ogólnousprawniające – 8,75% ($n = 7$), przygotowanie do samodzielnego uprawiania hobby – 8,75% ($n = 7$). Zajęcia muzyczne z wykorzystaniem elementów gry na instrumencie również cieszą się powodzeniem – 7,5% ($n = 6$), choć większość respondentów wskazywała je najczęściej jako zajęcia towarzyszące. Respondenci zgodnie przyznali, że w szkole muzyka stosowana

Tabela 1

Charakterystyka niepełnosprawności respondentów

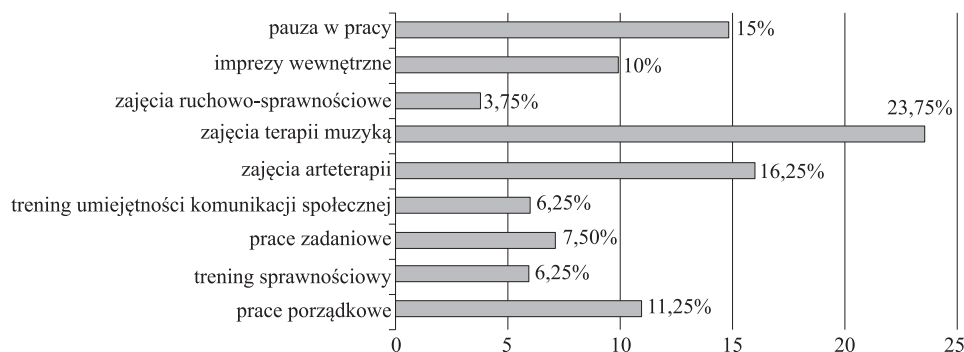
Rodzaje niepełnosprawności	Respondenci					
	chłopcy		dziewczęta		razem	
	N	[%]	N	[%]	N	[%]
Umiarkowany stopień z niepełnosprawnością sprzężoną – uszkodzone narządy ruchu (porażenia)	11	13,75	10	12,5	21	26,25
Umiarkowany stopień z niepełnosprawnością sprzężoną – uszkodzony narząd wzroku	1	1,25	4	5,0	5	6,25
Umiarkowany stopień z niepełnosprawnością sprzężoną – uszkodzony narząd słuchu	1	1,25	2	2,5	3	3,75
Umiarkowany stopień z niepełnosprawnością sprzężoną – schorzenia układu krążenia	21	26,25	23	28,75	44	55,0
Umiarkowany stopień z niepełnosprawnością sprzężoną – schorzenia psychiczne	2	2,5	2	2,5	4	5,0
Umiarkowany stopień z niepełnosprawnością sprzężoną – inne schorzenia	2	2,5	1	1,25	3	3,75
Ogółem	38	47,50	42	52,50	80	100

Tabela 2

Charakterystyka form terapii prowadzonych w szkołach

Formy terapii	Respondenci					
	chłopcy		dziewczęta		razem	
	N	[%]	N	[%]	N	[%]
Przygotowanie do samodzielnego uprawiania hobby	3	3,75	4	5,00	7	8,75
Terapia ruchem i zajęcia sportowe	4	5,00	3	3,75	7	8,75
Ćwiczenia ogólnousprawniające	4	5,00	3	3,75	7	8,75
Zajęcia plastyczne	3	3,75	3	3,75	6	7,50
Zajęcia techniczne	2	2,50	2	2,50	4	5,00
Pomoc psychologiczna	5	6,25	4	5,00	9	11,25
Arteterapia (zajęcia terapii przez sztuki plastyką)	1	1,25	2	2,50	3	3,75
Zajęcia muzyczne (z wykorzystaniem elementów gry na instrumentach)	3	3,75	3	3,75	6	7,50
Psychoterapia:						
– indywidualna	2	2,50	3	3,75	5	6,25
– grupowa	3	3,75	3	3,57	6	7,50
Zajęcia taneczne, pantomima	1	1,25	2	2,50	3	3,75
Psychodrama, fizjoterapia	1	1,25	2	2,50	3	3,75
Biblioterapia	1	1,25	1	1,25	2	2,50
Hydroterapia	1	1,25	1	1,25	2	2,5
Hipoterapia	1	1,25	2	2,50	3	3,75
Zajęcia kulinarne	1	1,25	1	1,25	2	2,50
Zajęcia gospodarstwa domowego	1	1,25	2	2,50	3	3,75
Inne formy	1	1,25	1	1,25	2	2,50
Ogółem	38	47,50	42	52,50	80	100,00

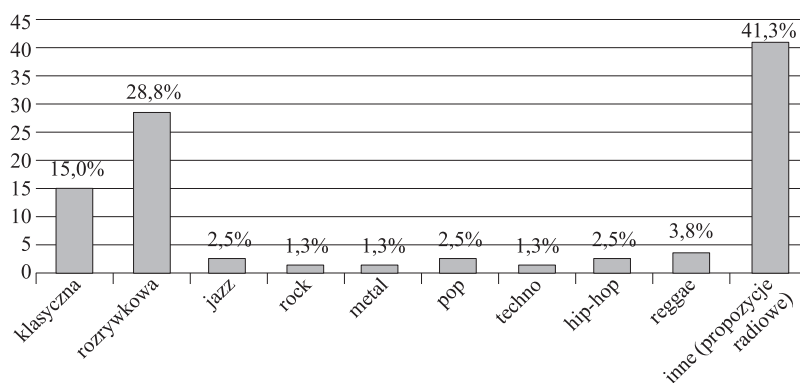
jest głównie w postaci biernej (tj. słuchanie) – 7,5% (n = 54) lub podczas prób przygotowywania części artystycznej z okazji uroczystości – 32,5% (n = 26). Zebrane wyniki wskazały, iż w domu rodzinnym respondenci także bardzo chętnie wchodzi w kontakt z muzyką: wielkopolskie 82,5% (n = 33), mazowieckie 87,5% (n = 35). Można uznać, że dla większości respondentów kontakt z muzyką stanowi bardzo ważny element w życiu, a to upoważnia do stwierdzenia silnej potrzeby wykorzystywania tego kontaktu w obszarze motywowania, aktywizowania, edukacji i relaksacji uczniów w warunkach szkolnych. O tym, że muzyka odgrywa w życiu respondentów znaczącą rolę, świadczyć mogą też ich odpowiedzi na pytanie: Kiedy najczęściej słuchasz muzyki w szkole? – wykres 1.

Wykres 1. Sytuacje, w których najczęściej słucha się muzyki w szkole

Uczniowie słuchają muzyki najczęściej w sytuacjach zorganizowanych, tj. podczas zajęć muzycznych – 23,75% (n = 19), zajęć z elementami arteterapii – 16,25% (n = 13), jak też w trakcie prac porządkowych – 11,25% (n = 9). Okazuje się, że muzyki nieoczekiwanie słucha się podczas pauz między lekcjami. Uzasadnionym zjawiskiem jest zwiększony kontakt uczniów z muzyką podczas organizowanych w szkole imprez okolicznościowych – 10% (n = 8). Może budzić jednak wątpliwość fakt, że w opinii respondentów najmniej sposobności do słuchania muzyki występuje podczas zajęć ruchowo-sprawnościowych – 3,75% (n = 3) oraz treningów sprawnościowych – 6,25% (n = 5). To może świadczyć o tym, że w tych placówkach nie ma dostatecznie wypracowanych wzorców lub możliwości sprzyjających wykorzystywaniu muzyki w integracji z zadaniami ruchowo-muzycznymi, co w końcowym efekcie może wręcz eliminować atrakcyjność ich dynamiki i treści.

W toku badań zwrócono również uwagę na preferencje w doborze rodzajów słuchanej muzyki przez uczniów, posługując się taką grupą wskaźników w kategorii zainteresowania, jak: emocjonalny (wywołujący np. stan uspokojenia, wzruszenia, wspomnienia, radości); intelektualny (pozwalający na przeżycie stanu przyswajania wiedzy o muzyce); behawioralny (wiązący się z faktem zbierania tekstów piosenek, płyt muzycznych). Stwierdzono, że uczniowie wybierają różne gatunki nurtów muzycznych. O tym fakcie świadczyć mogą wyniki odpowiedzi na zadane pytanie: Jaki rodzaj słuchanej muzyki preferujesz najbardziej? – wykres 2.

Wykres 2. Preferowane rodzaje muzyki słuchanej przez uczniów

W większości przypadków podczas próby określenia rodzaju słuchanej muzyki uczniowie odwołują się do propozycji radiowych – 41,25% (n = 33), a następnie kategorii, w tym przypadku, muzyki rozrywkowej – 28,75% (n = 23) i muzyki klasycznej – 15% (n = 12). W grupie „inne” respondenci podjęli próbę nazwania rodzaju (choć niedyrektywnie) najczęściej jako dyskoteka, muzyka taneczna, chóralna, kameralna i operetkowa. Fakt ten nie powinien budzić zbytniego zaskoczenia, gdyż – jak wiadomo – poziom wiedzy muzycznej uczniów zwykle bywa bardzo niski. Tym bardziej budzi wielkie zaskoczenie, że wśród wymienianych rodzajów uczniowie, jako najczęściej słuchaną, nazwali muzykę: reggae – 3,75% (n = 3), jazz – 2,5% (n = 2), pop – 2,5% (n = 2), hip-hop – 2,5% (n = 2), rock – 1,25% (n = 1), metal – 1,25% (n = 1), techno – 1,25% (n = 1).

Znaczenie muzyki w życiu uczniów

Tabela 3

Rola muzyki w życiu uczniów

Kategorie odpowiedzi	Respondenci					
	chłopcy		dziewczęta		razem	
	N	[%]	N	[%]	N	[%]
Dostarcza rozrywkę	6	7,50	4	5,00	10	12,50
Odzwierciedla uczucia	0	0,00	3	3,75	3	3,75
Odpręża	1	1,25	4	5,00	5	6,25
Jest częścią mojego życia	1	1,25	4	5,00	5	6,25
Urozmaica codzienność	2	2,50	0	0,00	2	2,50
Zbliża do Boga	10	12,5	15	18,75	25	31,25
Przenosi w świat marzeń	1	1,25	3	3,75	4	5,00
Daje poczucie bycia lepszym	1	1,25	1	1,25	2	2,50
Wypełnia czas	2	2,50	1	1,25	3	3,75
Sprawia radość	3	3,75	1	1,25	4	5,00
Integruje z innymi kolegami	4	5,00	2	2,50	6	7,50
Dostarcza przyjemności	7	8,75	4	5,00	11	13,75
Ogółem	38	47,50	42	52,50	80	100,00

Na podstawie wyników zamieszczonych w tabeli 3 można stwierdzić, że większość respondentów, niezależnie od stopnia niepełnosprawności, wyróżnia takie kategorie, jak: muzyka zbliża do Boga – 31,25% (n = 25), dostarcza przyjemności – 13,75% (n = 11) oraz dostarcza rozrywkę – 12,5% (n = 10). Na wysokich miejscach rangowych znalazły się oceny wartościujące, określające muzykę jako znaczącą w życiu ucznia. Podkreślając indywidualne znaczenie muzyki w życiu osobistym jako pośrednika w zbliżaniu do Boga, respondenci potwierdzili tezę, że najczęściej regularnie i z należytą powagą utrzymują z nią kontakt podczas obrzędów kościelnych. W efekcie można przyjąć, że muzyka zawsze sprzyja ujawnianiu się tendencji do reakcji o charakterze emocjonalnym, wzbudzając pożądane stany doświadczania, przeżywania, aktywności i emocjonalnego zaangażowania (np. stany efektywne, nastroje).

Formy aktywności twórczej uczniów

W badaniach skupiono uwagę na informacjach dotyczących wykorzystania form udziału w zajęciach muzycznych jako czynnika wspierającego poziom zaangażowania artystycznego uczniów. Analiza zebranego materiału, a także wywiady indywidualne i zbiorowe, potwierdziły zakres zainteresowania omawianymi formami aktywizacji artystycznej na poziomie ogólnym. Biorąc pod uwagę, że wszyscy badani uczniowie brali udział w różnego rodzaju zajęciach wykorzystujących kontakt z muzyką, można uznać, że ich poziom aktywności artystycznej utrzymuje się na poziomie wysokim (tabela 4).

Tabela 4

Formy aktywności artystycznej uczniów

Formy aktywności	Respondenci					
	chłopcy		dziewczęta		razem	
	N	[%]	N	[%]	N	[%]
Sekcja tańca towarzyskiego	2	2,50	4	5,00	6	7,50
Grupa taneczna – dyskotekowa	3	3,75	7	8,75	10	12,50
Zespół teatralny	2	2,50	3	3,75	5	6,25
Zespół wokalny	2	2,50	3	3,75	5	6,25
Zespół muzyczny – perkusyjny	2	2,50	5	6,25	7	8,75
Zajęcia z pantomimy	1	1,25	2	2,50	3	3,75
Zajęcia żywego słowa	1	1,25	2	2,50	3	3,75
Sekcja rytmiczno-ruchowa	7	8,75	1	1,25	8	10,00
Pokazy artystyczne wewnątrz szkoły	9	11,25	2	2,50	11	13,75
Pokazy artystyczne poza szkołą	4	5,00	6	7,50	10	12,50
Inne formy	5	6,25	7	8,75	12	15,00
Ogółem	38	47,50	42	52,50	80	100,00

Na podstawie informacji zawartych w tabeli 5 można przyjąć, że w szkole występują niejednorodne, zróżnicowane formy wdrażania muzyki. Do najbardziej upowszechnianych zaliczono ekspresję ruchowo-muzyczną – 16,25% (n = 13) oraz śpiewanie indywidualne i zbiorowe – 13,75% (n = 11). Dość znacząco upo-

wszechniana jest forma udziału respondentów w koncertach muzycznych poza placówką. Niestety, za najmniej upowszechniane formy można uznać systematyczne słuchanie muzyki, amatorskie tworzenie muzyki, odtwarzanie muzyki, konstruowanie własnych instrumentów muzycznych.

Tabela 5

Formy wdrażania muzyki w szkole

Formy wdrażania elementów muzyki	Respondenci					
	chłopcy		dziewczęta		razem	
	N	[%]	N	[%]	N	[%]
Systematyczne słuchanie muzyki	0	0,00	1	1,25	1	1,25
Sporadyczne słuchanie muzyki	4	5,00	2	2,50	6	7,50
Amatorskie tworzenie muzyki	1	1,25	0	0,00	1	1,25
Gra na instrumentach	2	2,50	3	3,75	5	6,25
Konstruowanie własnych instrumentów muzycznych	0	0,00	1	1,25	1	1,25
Obserwacja zjawisk akustycznych i dźwiękowych z natury	2	2,50	2	2,50	4	5,00
Zadania muzyczne – zgadywanki	4	5,00	2	2,50	6	7,50
Improwizacje muzyczne	2	2,50	1	1,25	3	3,75
Śpiewanie indywidualne, grupowe	4	5,00	7	8,75	11	13,75
Ekspresja ruchowo-muzyczna	6	7,50	7	8,75	13	16,25
Taniec	3	3,75	4	5,00	7	8,75
Udział w koncertach muzycznych	4	5,00	5	6,25	9	11,25
Publiczne prezentacje z wykorzystaniem muzyki	1	1,25	4	5,00	5	6,25
Inne formy	5	6,25	3	3,75	8	8,75
Ogółem	38	47,50	42	52,50	80	100

Podsumowanie

Podjęta próba wyłonienia preferencji muzycznych miała ukazać wagę działań w zakresie edukacji muzycznej, silnie uwikłanej w proces socjalizacji i rehabilitacji społecznej uczniów z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności intelektualnej. Zarówno uczestnictwo w tych działaniach i stymulowanie, jak i proces włączania społeczno-artystycznego w warunkach szkoły wymaga bardzo złożonych działań oraz dużej świadomości występowania czynników hamujących lub modyfikujących przebieg tej formy edukacji. Koncepcja wykorzystania w szkole wzmożonego i postępowego kontaktu z muzyką ma charakter dalekosiężnego, rozwojowego i nowatorskiego podejścia w całym procesie wzbogacania terapii i aktywizacji uczniów. Jak próbowano wykazać, taki ożywiony, ukierunkowany profesjonalnie kontakt może pozwolić między innymi na uzyskanie dodatkowych informacji niezbędnych do dokonania oceny ucznia; ustalenia optymalnego modelu wspomagania wzajemnych relacji między nauczycielem, rodzicami, środowiskiem a uczniem; opracowania indywidualnego programu pracy terapeutycznej w adaptacji społecznej.

Badania potwierdziły prawdziwość hipotezy, że uczniowie mają określony zbiór preferencji muzycznych, a jego wachlarz uzależniony jest od warunków sprzyjającego środowiska szkolnego w tym obszarze. Im więcej cech charakterystycznych dla akceptacji form muzyki wykazują uczniowie, tym ujawniają wyższy stopień nasilonej aktywności i zainteresowania udziałem w nich. U uczniów tych dostrzeżono między innymi wyższy poziom wtajemniczenia w obszarze uprawiania muzyki, jej interpretacji oraz akceptacji pomysłowości w zakresie wykorzystania do poprawy jakości życia i nauki szkolnej. Respondenci wykazywali się także umiejętnością odbioru muzyki w ramach relaksacji, wydłużonej koncentracji uwagi na słuchanym fragmencie utworu, trafnością określenia rodzajów muzyki oraz wyboru utworów ulubionych.

Proponując kierunek wzbogacania działań w zakresie wychowania muzycznego, warto wskazać na konieczność zwiększenia liczby godzin terapii w kontakcie z muzyką, realizowanych przede wszystkim przez nauczycieli specjalnie przygotowanych do prowadzenia tego rodzaju zajęć. Szkoła powinna wyjść naprzeciw powszechnie i entuzjastycznie przejawianym potrzebom i zainteresowaniom muzycznym swoich uczniów w jedności pogłębiania i wzbogacania wartości estetycznych i doznaniowych. Warto w tym celu rozwijać pracownię muzyczną i centralne miejsce dać alternatywnym formom edukacji. Przyznajmy, że szkoła ma nieocenione szanse skutecznego oddziaływania muzycznego na etapie systematycznie ukierunkowanego, uatrakcyjnionego, innowacyjnego procesu rozwoju kreatywności uczniów.

Bibliografia

- Auleytner, J., Głębicka, K. (2000). *Polityka społeczna. Pomiędzy opiekuńczością a pomocowością*. Warszawa: Wydawnictwo WSP TWP.
- Cieszyńska, J., Korenko, M. (2007). *Wczesna interwencja terapeutyczna*. Kraków: Wydawnictwo Edukacyjne.
- Ćwirynkało, K. (red.). (2011). *Wychowanie w edukacji specjalnej osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Dykcik, W., Szychowiak, B. (red.). (2002). *Nowatorskie i alternatywne metody w teorii i praktyce pedagogiki specjalnej, Przewodnik metodyczny*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Gąsienica-Szostak, A. (1997). *Muzykoterapia w rehabilitacji i praktyce*. Warszawa: PZWL.
- Heipertz-Hengs, C. (2005). *Jazda konna dla osób niepełnosprawnych*. Warszawa: PWRiL.
- Janiszewski, M. (1993). *Muzykoterapia aktywna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kaczmarek, B.B. (red.). (2008). *Wspomaganie rozwoju dzieci z zespołem Downa – teoria, praktyka*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Knapik, M., Sacher, W.A. (red.). (2004). *Sztuka w edukacji i terapii*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Kosakowski, Cz., Zaorska, M. (red.). (2000). *Dziecko o specjalnych potrzebach edukacyjnych*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Kułakowska, Z., Borkowska, M., Zychowicz, B. (2012). *Terapia psychomotoryczna dzieci metodą Procus i Block*. Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL.
- Natanson, T. (1992). *Programowanie muzyki terapeutycznej*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego.
- Nordoff, P., Robbins, C. (2008). *Terapia muzyką w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi. Historia, metody i praktyka*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.

- Patkiewicz, J. (red.). (2004). *Wspomaganie rozwoju dzieci z trudnościami w uczeniu się*. Wrocław: PTWK.
- Sadowska, L. (red.). (2004). *Neurofizjologiczne metody usprawniania dzieci z zaburzeniami rozwoju*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe AWF.
- Stachyra, K. (red.). (2012). *Modele, metody i podejścia w muzykoterapii*. Lublin: Wydawnictwa UMCS.
- Wódz, K., Faliszek, K. (red.). (2009). *Aktywizacja, integracja, spójność społeczna*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.

MUSICAL PREFERENCES IN STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Summary

Students with moderate intellectual disabilities require that stimulating activities in the area of music be continued in everyday educational practice at school. It turns out that in reality, this recommendation is not always implemented at a high enough level and in consequence, it requires increased effort from teachers. It is at school where these students have the best, broad basis for introducing familiarity in their interactions with music, comprehensiveness of interactions in the area of experiences, early identification of their musical interests and the continuity of interactions oriented at the development of their musical passion and talents.

The article attempts to analyze the assessment of musical preferences in students with moderate intellectual disabilities from Mazovia Province and Wielkopolska Province. The study confirmed the hypothesis that the more characteristics of the acceptance of musical forms at school the students had, the higher degree of increased activity and interest they showed by taking part in various musical forms. It turns out that the concept of using increased and progressive interactions with music on a daily basis at school can be a far-reaching, growing and novel approach in the whole process of enhancing students' therapy and activation. As the study attempted to show, such intense, professionally guided interactions make it possible, among others, to obtain additional information necessary to assess the student, to determine an optimal model supporting relationships between the teacher, the parents, the environment and the student, to design an individualized therapy program in social adaptation, to effectively reinforce the process of the student becoming independent and to effectively raise the level of expertise in his or her music making and music interpreting.

Key words: student, moderate intellectual disability, music, therapy